

«Ασία μας «μουλίαςαν». Τέτοιοι γινήκαμε και είμαστε. Μπορούμε να νοιώσουμε τις φλέβες μας να βγάλουμε το κακό αίμα; ...

Και τώρα έρχομαι στη δεύτερη θεωρία. Και άλλη φορά απαντώντας σε μια επιστολή του κ. Κ. Θεοτόκη ...

(6) Άφ' τού μάλιστα οι δύο λόγοι είναι επί κεφαλής του μεγάλου κινήματος.

την κυβέρνησή του. Της δημοτικής πρώτο καλό είναι που μας βάζει στα χίρια το μοναδικό όργανο για να συνεννοηθούμε με το λαό.

29 Σεπτ. 1907. Τις προηγούμενες γραμμές είχα γράψει, άμα έλαβα το Νουμά και όταν τις ξαναδιάβασα μου φάνηκε πως περιέχουν μιαν αντίφαση και γι αυτό τις πέταξα σ' ένα σετάρτι.

Μόναχο.

ΜΑΡΚΟΣ Σ. ΖΑΒΙΤΖΙΑΝΟΣ

τρίες και του σαλέβανε τα μυαλά. Πως να βαστάξει κιόλας κανείς με τέτοιους αφάνταστους πόνους; ...

πα ριδί. Η φούσκα μου βρίσκεται πάντα στο ίδιο σημείο. Ναι, να κάμουμε κουράγιο, σίγουρο, επειδή πρέπει. ...

Ο ΝΟΥΜΑΣ, ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Για την Ελλάδα αρ. 10.—Για το εξωτερικό φ. αρ. 10.

20 λεπτά το φύλλο λεπτά 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ: Στο κίθσκια της Πλατείας Συντάγματος, Όμόνοιας, Έθν. Τραπεζίης Γ.π. Οικονομικών...

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Γιατί βρίζει ο Μεσσαζέρης.—Ο ίδιος πόλεμος του Χατζηδάκη.—Ξανθόπουλος, Βίχτωρ Ούγκω, Δημητρακόπουλος και Σία—Το γράμμα του Ροσεμώρ—Θολωμένος δολιζοντας.

ΚΑΙΡΟΣ πια να μαθευτή γιατί βρίζει ο Μεσσαζέρης τον Ψυχάκη Νά ος το ποίμε. Γιατί από τον προσαμένο Δεκέβρη έκοψε η Γαλλική Κυβέρνηση την συντρομή της στο «Messager de Athènes».

ΤΗΝ ΤΑΧΤΙΚΗ του Μεσσαζέρη ακολουθεί, φαίνεται, κι ο Χατζηδάκης. Αν ο αγαθός Μεσσαζέρης βάλθηκε να πάψει έναν καθηγητή του Γαλλικού Πανεπιστήμιου...

χρηιάζοτανε καιρός, χρειαζότανε περιποίηση, οα να φοβόσανε κάθε στιγμή και σε κάθε κινήμα της, μήπως και σπάση. Την πήγαινε πλάγι στην καμερή του, στο νομέρο πέντε, από την πόρτα που χώνιζε τις δυο κάμαρες και πού την άφινε ανοιχτή δλη τη νύχτα...

«Centralblatt», που δημοσίεψε άρθρο του Dieterich για τη Δημοτική, έγραψε ο Χατζηδάκης γράμμα θυμωμένο· γράμμα θυμωμένο έγραψε και στον Brugmann! Μπορεί και νάν τονε φοβέρισε πώς θά τον πάψει! Και οι Γερμανοί, καθώς κ' οι Γάλλοι, θά ξεκαρδίζονται στα γέλια με τον Ιερό πόλεμο που κήρυξαν κατά της Δημοτικής τ'α καμαρωμένα πρωτοπαλικάρα της καθαρεύουσας.

Και σ' άλλο «έπίσης σοβαρόν διάβημα προέβη» ο κ. Χατζηδάκης· έπαψε από καιρό νά στέλνει τ'α βιβλία του στον Krumbacher· έκοψε δηλ. κάθε διπλωματική σχέση μαζί του.

*

ΦΟΒΕΡΟΣ φαρσέρ θάναι ο φωτογράφος Ξανθόπουλος. Πήγε ο κ. Πολυβίος Δημητρακόπουλος νά φωτογραφηθεί, κ' έπειδή φαίνεται, ή πλάκα δέν εΐταν τόσο καλή, βγήκε στον ύμνο του κ. Δημητρακόπουλου κάποιος άσπρος λεκές κι ο καλός σου ο φωτογράφος τον έπεισε πώς ο λεκές αυτός είναι τ'ο πνέμα του Βίχτωρα Ούγκώ που φωτογραφήθηκε μαζί του. Και τώρα ο κ. Δημητρακόπουλος χαλάει τον κόσμο στις φημερίδες φωναζοντας πως συνεργάζεται πάντα με τ'ο Βίχτωρα Ούγκώ και γι' αυτό τ'ο πνέμα του βρίσκειται αδερφωμένο με τ'ο δικό του και στιγμή δέν τον παραιτά.

Λυπούμαστε πολύ για τ'ο σέρισμο του φωτογράφου, γιατί επιτέλους μπορεί νά μήν παραδεχόμεστε πώς ο κ. Δημητρακόπουλος είναι μεγαλοφυΐα, μα αυτό δέ θά πει πώς τονε θαρούμε κι άθροπο κωμικό, που νά μπορεί κάθε φωτογράφος νά παίξει μαζί του και νάν του κολνάει τενεκέ στην ούρα της ραντεγκότας του. Έχει τόσα άστεία υποκείμενα ή Άθήνα και μπορούσε νά παίξει μαζί τους ο Ξανθόπουλος. Δέν του είναι όμως συγχεμένο ποτέ νά παίξει με' ένα συγγραφέα, όσο και αν ο συγγραφέας αυτός λέγεται κ. Δημητρακόπουλος κ' έχει στη ράχη του, μαζί με τ'ο πνέμα του Ούγκώ και με τόσα άλλα, και ένα «Μυστικό της ζωής».

*

ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΗΚΕ τις προάλλες σ' όλες της Άθηναϊκές φημερίδες ένα ύβριστικότατο γράμμα κάποιου Φραντζέζου, που όσο δούκας κ' ευγενής κι αν είναι, αποδείχτηκε άγενέστατος, αφού με χαμάλικες κι άναντρες φράσεις έθριζε μια έλληνική οικογένεια. Οι φημερίδες μας τ'ο δημοσίεψαν τ'ο γράμμα αυτό, γιατί πλερωθήκανε βέβαια, μα τήν άλλη μέρα όλες, και πρώτη πρώτη ή «Έστία» που δημοσίεψε τ'ο γράμμα και Γαλλικά και Ρωμαϊκά, θυμηθήκανε πώς είναι έλληνικές φημερίδες και βρίσανε τον κ. Δούκα για τήν άδιάντροπη και άναντρη γλώσσα του.

Στις καμαρωμένες αυτές Μαγδαληνές μπορεί νά πει κανείς· «Α νομίζετε πώς τ'ο γράμμα του Λασάλ Ροσεμώρ έθριζε και ξευτέλιζε Έλληνική οικογένεια, έπρεπε νά μήν τ'ο δημοσίεψετε, κι ως σ'ας πλέρισε με είκοσόφραγκα κάθε λέξη τ'ώρα που τ'ο δημοσίεψατε βουβαθήτε, γιατί είναι έπίσης άναντρο νά φάτε του άθροπου τον παρά κ' ύστερα νάν τονε βρίζετε».

*

«ΘΟΛΟΥΤΑΙ ο Πολιτικός Όρίζων». Φράση στερεότυπη του Άθηναϊκού τύπου που μπαίνει σ'ε κυκλοφορία πάντα τέτια εποχή, όταν τύχει. σάν και φέτο, νά μήν έχει άκόμα άνοιξει ή Βουλή,

Τή φορά αυτή τον «ορίζοντα» τονε θολώνει ο κ. Μπουφίδης, ακολουθούμενος από «μάζα δυσχερησθέντων Κυβερνητικών βουλευτών» οι οποίοι κτλ. είναι πρόθυμοι νά ξεθολώσουν και νά γαληνέψουν τον «ορίζοντα» στα θά τους δοθούνε τ'α ρουσαφέτια που ζητούν. Και θάν τους δοθούνε, γιατί ή Κυβέρνηση δέν έχει, φαίνεται, ακόμα κέφι νά πέσει και νά δει πρωθυπουργό τ'ο χαριτωμένο κ. Μπουφίδη.

αίστημα· για τούτο και στον πόνο τους ακόμη τους άνοιγε τήν καρδιά, χωρίς νά καταλάβουνε τί τους τήν άνοίγει.

Τήν ήθική δυναμή της ή Κατινούλα πάντα τήν είχε· σάν της ξεγλιστρούτε καμιά φορά κ' έφεβγε, άπλωνε και τήν άρπαζε γλήγορα. Τήν κεριακή που ήρθε ο Άντριάς, ή διαθήκη της, έννοείται, χρυσή, σ'α νά ξύπνησε πάλε μέσα της τ'ο κουράγιο. Κι ως τόσο τή δεφτέρα και τήν τρίτη, που τή βασάνισε ή φούσκα, δέν κρατήθηκε, τ'ο φώναξε και μπροστά στον Άντρία πώς φτάνει της πιά, πώς θέλει, θέλει νά πεθάνη.

(άκολουθεί)

ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ

Στήν τόση κίνηση που τ'ο φετεινό καλοκαίρι έγινε γύρω σ'ε έργα, σ'ε συγγραφείς, και σ'ε ήθοποιούς, ή κριτική των έφημερίδων, ή εύκολη ρεπορτερίστικη κριτική,μίλησε κάμποσο, θορύβησε αρκετά, και μπορούμε εξαίρετα νά πούμε πώς δέ φειδωλεύτηκε καθόλου σ'ε παίνους, σ'ε θαμασμούς, και τ'ε λιθανίσματα. Έκανε πολύ καλά και δέν είμαστε βέβαια έμεις που θά τήν κατηγορήσουμε. Η κριτική των έφημερίδων τέτοια πάντα στάθηκε κι' ούτε μπορεί ε-σως κι' ούτε πρέπει νά είναι αλλιώτικη. Οι λίγες γραμμές που ο τύπος μας αφιερώνει στο θέατρο, δέν άρκούνε για συστηματική κρίση μ'όλα τ'α στοιχεία της φιλολογικής ανάλυσης ενός έργου. Ύστερα κ' οι άνθρωποι που καταπιάνονται τέτοια δουλειά δέν έχουν τ'α εφόδια που απαιτούνται· είναι δημοσιογράφοι σκέτοι χωρίς τή φιλολογική μόρφωση τήν άπαραίτητη. Στόν τόπο μας έχουν πολύ μπερδευτεί τ'α όρια της δημοσιογραφίας και της φιλολογίας ώστε νά μή γίνεται καμιά σκεδόν διάκριση στις δυό αυτές ιδιότητες. Κάποτε κι' αυτοί ακόμα οι ρεπορτερ νομίζουν πώς δουλειά τους είναι ή κριτική ενός έργου, όπως δουλειά τους είναι ή μεταφορά εϊδήσεων άπ' τήν άστυνμία στα γραφεία της έφημερίδας. Βλέπετε, έχουν τόση σχέση τ'α δυό αυτά πράματα. Γι' αυτό τ'ο λόγο έχω τήν ιδέα πώς καλλώνουν οι άνθρωποι κι' αντί νά κρίνουν περιορίζονται μόνο νά λιθανίζουν άδιάκοπα συγγραφείς, έργα και ήθοποιούς, αφού ούτε συγγραφείς είδαν ή διάβασαν καλλίτερους, ούτε ήθοποιούς άκουσαν. Η κριτική των Έλληνικών έφημερίδων άναγκαστικά τέτοια είναι και τέτοια θά μείνη όσο οι στήλες τους είναι χωράρια άδέσποτα όπου ο καθένας τους λεύτερα όργώνει.

*

Υπάρχουν όμως και κριτικές που δημοσιεύτηκαν σ'ε περιοδικά με τήν υπογραφή γνωστών λογογράφων, που έχουν βέβαια όλη τή φιλολογική μόρφωση που απαιτείται για τήν κρίση ενός έργου. Κι' αυτές όμως δέ φειδωλεύτηκαν σ'ε λιθανίσματα, κι' αυτές άνακήρυξαν μεγάλους συγγραφείς, κι' αυτές έκριναν χωρίς νά κρίνουν. Δέ μιλω έδώ για έργα ούτε για συγγραφείς· δέ γνωρίζω κανένα συγγραφέα ούτε μ'ένδιαφέρει κανένα έργο. Ο λόγος είναι για κριτικές. Μπορεί οι συγγραφείς νά είναι μεγάλοι και τ'α έργα τους άριστουργήματα. Αυτό θά μάς τ'ο π'θ θά μάς τ'ο άποδείξη βέβαια ο κριτικός. Οι κρίσεις όμως που διαβάσαμε, τέτοιο πράμα δέ μάς τ'ο άποδείξανε, μάς τ'ο περιγράφανε μόνο. Σ' άλλους τόπους λιγώτερο σφούς και μεγάλους, σ'ε τόπους που άφθνη είναι ή φιλολογική παραγωγή, και που ανάμεσα σ'ε πλήθος των βιβλίων και των θεάτρων ο άναγνώστης ή ο θεατής βρίσκειται σ'ε άπορία ποιο βιβλίο νά διαβάση, ή ποιο θεατρικό έργο νά πάη νά δ'η, βγαίνει ο κριτικός, που δουλειά του είναι πολλά νά διαβάξη και πολλά νά βλέπη, και τ'ο ύλει, τ'ο ύποδείχνη τί πρέπει νά διαβάση και τί πρέπει νά δ'η, άποδείχνοντας συνάμα και τ'ο γιατί. Μ' άλλα λόγια ο ξένος κριτικός που θά γράψη τή γνώμη του, καταδέχεται νά τή δικαιολογήση και νά εκθέση ολόκληρη τή σειρά των σκέψεων που τον έφεραν σ'ε τούτο ή σ'ε κείνο τ'ο συμπέρασμα. Έδώ όμως ένα τέτοιο πράμα πουθενά δέ γίνεται. Οι δικοί μας κριτικοί (ο λόγος για τους θεατρικούς) πετούν έτσι τήν άτομική τους γνώμη σάν αξίωμα, περιγράφουν τήν ύπόθεση του έργου, και κλείνουν τήν κρίση τους μ'επίφωνήματα θαμασμού ή με εϊρωνικά άστεία. Έτσι νομίζουν πώς έγραψαν κριτικές. Η ανάλυση της ψυχής ενός έργου, τ'ο έσωτερικού συνδέσμου που ένώνει τή ζωή των ήρώων του, των μεγάλων κοινωνικών ζητημάτων που

μπορεί νά άγγίζει, της ψυχολογίας του και της ήθικης του, ή εξέταση της πλοκής και της δραματικής του τέχνης, τ'ο διάλογο, δλ' αυτά είναι άγνωστα σ'ε θεατρική μας κριτική.

*

Θεατρικά έργα στην Ελλάδα δέν υπάρχουν ε-σως και γι' αυτό δέν υπάρχει κριτική. Είναι μια ιδέα κι' αυτή! Μα πρώτα είν' αλήθεια πώς θεατρικά έργα, μ' όλη τή σημασία της λέξης, δέν υπάρχουν; Τ'ο βέβαιο είναι πώς ενώ σ' όλα τ'α είδη του λόγου ή νεοελληνική φιλολογία έκανε σπουδαία βήματα και πώς υπάρχουν έργα που θά τ'α ζήλευε ή εκλεχτότερη παραγωγή άλλων εθνών, τ'ο θέατρο καθόλου ή ελάχιστα προχώρησε. Κι' ο λόγος είναι πώς τ'α καλύτερα, τ'α υγιέστερα στοιχεία της φιλολογίας μας, έμειναν πάντα μακριά άπ' τή σκηνή σάν κάποιος άόρατος κίντυνος νά τ' άπειλούσε. Τ'ο θέατρο τρομάζει, αυτή είναι ή αλήθεια. Ένα σκηνικό έργο παρουσιάζεται τολμηρά και θρασύ νά ζητήσει άμέτως τήν άπόδειξη της έπιτυχίας, ενώ τ'ο βιβλίο μόλις φανερώνεται σερνό και δειλό κι' άφίνεται στο πέραςμα του χρόνου για νά πάρη τή σφραγίδα της ζωής. Τέτοια ιδέα, τέτοιος φόβος ύσως, κράτησε μακριά άπ' τ'ο θέατρο πρόσωπα σεβαστά και μεγάλη πιά στη φιλολογία, ενώ παλι άλλοι άπ' τους έπιτήδειους ώρμησαν, τ'ο κυριέψαν, τ'ο κατέλαβαν, όργιάσαν κ' εξακολούθησαν νά όργιάζουν. Η ιστορία κ' ή πατρίδα εΐταν τ'α μόνα τους φιλολογικά εφόδια. Κι' αυτά φτάνουν για τήν έπιτυχία τους. Τέτοια έργα πώς νά δημιουργήσουν κριτική, αν είν' αλήθεια πώς τ'α έργα δημιουργούν τήν κριτική, κι' όχι ή κριτική τους συγγραφείς; Σ'ε τέτοια έργα έφτανε ή δημοσιογραφική κριτική, τ'α ρεπορτερίστικα λιθανίσματα, ή πρόσκληρη δόξα κ' ή χρηματολογία. Η κριτική είναι άνάγκη, τ'α καλά έργα θά γεννήσουν τήν άνάγκη της καλής, της εκλεχτής κριτικής. Ως τώρα ή άνάγκη αυτή δέν υπήρχε, αφού έργα δέν υπήρχανε, μερικά όμως σημάδια φέτος μάς δείχνουν κάποιον ροδοχάραγμα δραματικής τέχνης στην Ελλάδα και μ' άπορία στρέφουμε γύρω μας νά βρούμε τήν κριτική που θά δείξη και θά μάς άποδείξη ένα μεγάλο έργο που μπορεί άξια νά γεννηθή αύριο, κ' έμεις ύσως οι άμύητοι σ'ε κάποια μυστήρια της τέχνης, δέ θά τ'ο αντίληφθούμε.

*

Κάποια σημάδια, λέγοντας παραπανού, έννούσα τ'α δυό τρία έργα που παραστάθηκαν φέτος; γραμμένα ή από νέους που τ'ώρα μόλις φαίνονται στη φιλολογία, ή από άλλους γνωστούς πιά, μα που πρώτη φορά γράφουν δραματικό έργο. Τ'α έργα αυτά έχουν όλη τήν άδυναμία των προπολείων και δείχνουν τους συγγραφείς τους ολότελα άνήξερους άπό σκηνή. Τ'ο πράμα είνε πολυ φυσικό, ή δραματική τέχνη είναι κάτι ολωσδιόλου ξεχωριστό άπ' τήν έμπνευση. Όταν λέμε δραματική τέχνη, έννοούμε βέβαια τή δύναμη που έχει ο συγγραφέας, στην πιο αληθινή, στην πιο φυσική, άναπαράσταση της ζωής μας· σ'α στενά όρια του τόπου και του χρόνου που τ'ο όρίζει τ'ο θέατρο. Μια τέτοια τέχνη δέν είναι ζήτημα άπλου ταλέντου. Χρειάζεται κάποια μελέτη και ταχτική παρακολούθηση του θεάτρου. Σ' αυτά πρέπει νά υπάρχη πάντα και τ'ο ταλέντο, δέν είναι όμως και τ'ο μόνο συστατικό για τή συγραφή θεατρικού έργου. Κ' είναι μι' αλήθεια αυτή που άποδείχεται θαμάσια σ'ε όποιον μελετάει τ'α έργα των μεγάλων δραματικών. Στόν Ibsen ποτέ δέν έλειψε ή έμπνευση κι' όμως ή μορφή της δραματικής του τέχνης διαφέρει καταπληχτικά σ'α τελευταία του έργα άπό τ'α πρώτα. Οι μεγάλες ιδέες του, ή αλήθεια, κ' ή ζωή υπάρ-